

А П С Н Ы

Ареспубликатә хәынтқарратә усқарта «Апснымедиа»

2023 ш. апрель 27 № 21 (21.448)

Апсны иазгәартейт Адывга бирак Амш

Апрель 25 аены адывга (ачеркьес) бирак Амш иазкын Акәа, ахәылпдз Амхәқырцәа Рыцшәафәи имфәцысыз агәыр-гьаратә ныкәара. Уи иалахәыз адывга, ацсуа бираккәа штыхны С.В. Багацшә ихьз зху Ашта акынтәи Апсуа драматә театр афәдхәа иааит. Уака имфәцысит Адывгеи Апсни рыфәиаратә коллективкәа рконцерт. Аныкәара иалахәын 60-шык рақара. Урт рхылцшәарафәи икан адывга диаспора ахатарнакцәа, Тьркәтәйлеи ркынтәи амхәқырцәа рхылцшәтракәа, атыпантәи ауаацсыра, ахтны-қалакь асасцәа. Акция иалахәыз азәыршы Кавказ әәларкәа рмилаттә матәакәа рыла еилахәан. Аконцерттә программа иалаганза афәри аспорти рускәа рзы Ахәынтәйлакы ахантәафы

Тарашь Хагба аешьаратә адывга жәлар ирыдиньхәалеит Абирак Амш, ирзеигьийшеит атынчра, ақыара, ашәтыкакачра. Ачергьесцәа Рассоциация ахантәафы Валери Маремкулов афәри аспорти рускәа рзы Ахәынтәйлакы ашка табуп хәа ихәеит икартаз адгыларазы. «Иахьа – Адывгәа рзы акырза зтазкуа амшкәа ируакуп. Апсуа бирак акны аецдәа, ашкәакәа пштәкәа еиларсуп. Хапсуа бирак анафсангы, хара ихәмоуп бзиа иаабо, ихазгәакьоу адывга бирак. Уи абирак сара сгәатафәи атыл чыда ааннакылоит», – ихәеит Нхыт-Кавказ акнытәи хатәгәақарала аибашьцәа-аветеранцәа аус рыцура азтаарақәа рзы Апсны Ахада иабжыгаф Рисмаг Адынцьял. Аныхәа хыркәшан адывга шәакәеи акәашарақәеи рыла.

Агеноцид иалазыз ргәалашәара

Апсынтәйла агеноцид иацәынхаз аерман жәлари урт рхылцшәтракәеи фныс, иара убас ифәыцу псадгьылны ирзыкалеит. Апсны Ахәынтқарра Ахада Аслан Бжьаниа агеноцид иалазыз ргәалашәара амш азы аерман жәлар рахь аацхәара кәйтәит. Уака иазгәадоуп: «Иахьа хара иахгәалахаршәоит аерман жәлар ртоурых акны итрагедиятәу арыцхә, агеноцид иалазыз ргәалашәара амш. 108 шыкәса рацхьа, хара иахгәалахаршәоит ихамштыхәны икалаз арыцхә, харада

индыртәаз ауаа ргәалашәара афәдхәа ххырхәоит. Милат еилыхла жәларык ауаа рныртәара ариашара зымуа усуп. Ауаатәыфса ирылшо зегьы кәртцароуп ари ашыза агыгшәыгра ахааназы даеацъара икамларц азы. Апсны жәлар ари атрагедия иалазыз ргәалашәара рыцуп, хтәйлакны дара рхатә хәаицш ирыдыркылоит жәларык рхәа. Апсни уи антыци инхо аерман жәлар зегьы ирзеигьасшьоит атынчра, аизхәзыгьара, аихьзарақәа, агәабиара».

Атәайла ду акәша-мыкәша Иабацшаатәу ахдырра ахәшә?

Абарт амшкәа рзы Лыхнаштә Икәгылоу ажәйтә тәатла ду
Апрель 5, иааилабыцхьан, ата-ацәа ашны ианааилатәо ззырхәо аамтазы Лыхнаштә икәгылоуан былтәйла аус зуа ахәархь абжы. Иахьа анхамфә-антцымфәы уи зку рацәафуп. Абжы захауазгы, атәатла ду ацқара иафуп хәа агәара рхәхьгы аишьас иамааз. Ариабжыарак, ашта ду акны аусурақәа мфәцысуан – иааигәахоит Аиааира ду амш. Адыршәаены амассатә информация ахархәагәкәа рфәи еихырхаанза, абызқатахаицш адунеи иахытәахьоу асоциалтә хәкәа рыла еилкаахейт шыоуки атәатла ду иакәшаны ихырцәарц шыртахыз. Хапсабара шәапыцәаф хкыла итәлахауп – ага инаркны ашьхәкәа ркынза, избан атәатла ду, 150 шыкәса ркынза инейхоу, залырхыз? Мфәыс, матәахәыс итахызар – ацлақәа мацума!

аикәырхаразы Китаинтәи ахәшә ааргейт. Иахьезеи?
Лыхнаштә иамоу ацакы. Икалаз ацәгыоура хьантә атеррористтә ақт иадукылар кәлоит, ари провокациоуп. Амчратә усбартақәа зегьы рхатарнакцәа иахьа ара икоуп, урт апсуа жәлар ртоурыхтә тьц Лыхнаштәе икацоу ахәымгара аилыргареи уи кәзтаз реилкаареи рзы анапынцәкәа рытоуп. Хара ари ахтыс баапс азы ажәабжь иаха ихәахит. Уажәи ихәлшо зегьы кәхтәоит ари ацла аикәырхаразы. Ацәгыоура кәзтаз хымцәада акәнага иақәыршәахароуп, – ихәеит уи аены Апсны Ахада Аслан Бжьаниа еизаз рахь ихы нарханы. – Апсны аныхәкәа рхатарнакцәа, ацәгыоуцәеи, урт хтоурых ианымцәа ианыртәз ашәахстәи иақәызбейт... Уи ашта цшәа икәтәахьоу алагырзи, ажәлар рымчи, рдоухаи ирзымхәыцкәан ацәгыаус ақатара згәагызы, иара аштеи ацлеи ирымоу амчи

нахьала ицәыртыз агәыграқәа дырзаатгылеит. – Дара иееим, хәзкәымгәыгуаз ахтыс аныкәала, ацла аикәырхаразы хшәыцхрауейт хәа ажәа хыртәит аамтәла ара инхо, арцхартақәа рфәи аутрагыкәа раазара иафәу акитаицәа. Дара ртәала абас ааха зырто ацлақәа еикәдырхозаап матәашьар чыдала. Мап хкузәма, уафәи ишимбац хәигәыргәеит. Дара ртәйлахь мобилтә цәлла иасны, насгы уи икәзаап уи афәыза аинститут, амадәашьар фәртәит, Москвака иаарышьтыртә икәртәит. Уантә дырцәақәак рыла, иахәссыз амәышәаены Апсныка иааргеит литрак-литрак зкуа фәажәба инарзынацшуа ацәыкәбарлашытыгақәа (урт асахьафәи ижәоит). – Аспециалистцәа ацла ашьапафәи акылцәарстақәа кәцаны, чыдала агәыркәа рыла ацәыкәбарлашытыгақәа иртоу

адоухаи дцәырыгоит, – лхәеит ауаажәларратә усзуф, журналист Гугуца Цыкырба. Аекологцәа, аботаникцәа ухәа рхы неиларкит ари ацла аикәырхаразы. Асеицш иақәымшәацызт. Ауафәи дызхәышәтәуа иус фәакуп, ачымазаф ихьуа еицәеи хәоит. Ацла афәи зцәажәом, аха апсы ахоуп, ахьаа амоуп, арахь иахьыз азеицәахәом... Иарбанзаалак ашәапыцәаф апсы златоу адацкәа адгьыл иалрыцәаауа афатәи ази рыла ауп. Арахь атәатла икамхазаргы, иаакәыршаны, итауланы ицқоуп. Аихахафәа, ацдарауаа ирызбейт амахацәафәкәа рыла ахцәарстә еиыршырц. Ус иагыркартеит, ацла еикәхоу-еикәымхоу рзымдыруа. Ари ахтыс атәи рахаит Апсны аутрагыхарыхра знапалаку, ара аус зуа акитаицәа. Дара ртәйлафәи икәзаап абас ахәра зауа ацлаа злархәышәтәуа амадәашьар. Аекологиазы Ахәынтқарратә еилакы ахантәафы Савели Чытанаа амассатә информация ахархәагәкәа ирицәз аинтервиу акны Китаинтәи чыдала иагаз ахәшәи ацла аикәырхарейи рга-

ахәшә ацлаа иалалартә икацоуп. Уи мчыбжык иазхоит, ицегьы хәуейт хәа хәкәгыгуейт, – ихәеит иара. Шьта зегьы хгәи хыт-хытәуа хаззыцшу алтшәакәа роуп. Фәапхьа хәзымхәыцырц залшом ари ахтыс. Ацла ацхастә анамтәит дронк, цсы зхам хәирпланк. Ауафәи инапала икаитәит. Дарбанзаалак деимырхәа дыркуп ф-мчык: ацәгәеи абзиеи, даеакала иухәозар, ашкәакәеи икәатәеи. Икәатәа аиааира анагалак – иакәым ахь дкылнагоит. Ари зызыкыз хара хмилаттә хдырреи, хтоурыхтә гәалашәарейи, хдоухамчкәеи рдацпашә ацхра акәын. Апрель 11 азы абри ацәгыоура кәртәит хәа гәаарас ишьтыхны иаанкылан аишьцәа Ираклии Даури Багәтелиаа. Даур доуштын ухы иашаны имфәагәла хәа абжыгажәа иахәаны. Ацыхәтәа шыкәло хәздыруам. Хтәатла ду иахагылоуп агәырхәшәкәа. Урт цшаауп Китаи. Аха иахтәхуп даеакгы – хәдырра ахәшә. Уи абахацшәауеи? **Борис КӘЦЫИА**

Ақытча нхамца

Аҕиара амцакэа

Апсны ақытанхамца аминистрра ахатарнакцаа Гал араион иатаат фнызкыи фажэи фба шыкэсэстэи ақытанхамца аҕиаразы апрограма амцапгысшыа агэатаразы. Дара ирбейт араса аус ахьадыруло ацех, арахаазарта аферма, иара убасгы амандарина ахьейтархаз атыпкэа. Арт анапаккэа апцдан анхацаа ақытанхамцаатэ проекткэа реифкааразы изиааиз атендер иабзоураны.

Атэыла ақытанхамца аминистррей араион ақытанхамца аҕашеи рхатарнакцаа рапхьа изтааз аобиекткэа иреиюуп Гал акалакь акны еицкаау араса аус ахьадыруло ацех. Иара аусура иалагеит иаххысыз ашыкэс азы. Хаталатэи аудкылаф Рауль Григориан дызиааиз атендер инакэыршэаны ақытанхамца аминистрра изунажит х-миллион маат ркынза, иахэтоу амыругакэа раахааразы. Уахыки-енаки иалагзаны, арака изларыпхьазаз ала, ирылшоит фажэи жэаца тонна араса аус адулара. Иаххысыз ашыкэс

азы аус адырулеит фынфажэи жэаба тонна араса. Аалыт аказар, атиразы Урыстэылака иргоит. Ааглыхраф иапцдоуп фынфажэа ркынза аусуртатэ тыпкэа. Араса аказар, иаархэоит атыпкэантэи ауаапсыра ркны. Аха иазгэатэны ирымоуп рхатэи плантациякэа реицахареи.

Ақытча фада Барфьап ахада Дмитри Шларба иажэакэа рыла, арзахал аналарца анафс акомиссия чыдеи анхащэеи аиқашэаракэа рыман, урт ирылтшэаны агэатаракэа зегы рышьтахь апрокеит апара азоужын. «Итабуп хэа расхэоит аусмцапгэатэ апшыызгас зегы, ас еигпш апрокеит аицкаара атахихьтэи акраацуан», – иазгэаитеит Дмитри Шларба.

Елана ЛАШЭРИА

Шьашьикэара ақытча анхацаа фыцыа арахаазара рнапы алаккуп. Ақытанхамца аминистрра ацхыраарала дара ирзаахэан зеижэ хы араха. Уи иакэхарцыын миллионки фышэ нызкь маат. Гал араион ахадара ақытанхамца аҕаша агроном хада Лери Шониа иажэакэа рыла, ақытанхамца аминистрра имацапнаго ари апрокеит дара ицхыраагзоуп анхацаа рзы. Аферма мац аицкаара напы азыркы анхацаа уажэазы ирымоуп зеижэ хы араха. Аферма ашыақыргыларазы аусуракэа цоит фнапыкла. Хапхьака анхацаа ргэи итоуп итегь аеиртбаара. Махэынцыа ақытча анхацаа руазэк иара убасгы х-нызкыи хышэ шыаца амандарина изаахэан ақытанхамца аминистрра ахарцкэа рыла. Иаидкыланы, ари апрокеит иакэхарцыын миллионк маат.

Агэатаратэ ныкэаракэа еи хышааеит ақытанхамца аминистрра агрокэша аицкабы Едуард Барганцья. Иара ихэеит

Аказара ауаа

Асахьагыхцы идуinei тбаа

Апсны асахьагыхцаа рцэыр-Агакэатэ зал хадафэи иаартуп Апсны еицырдыруа, абафхатэра чыда злоу афыханцаф Заур Мыкэба итыхьмтакэа рцэыргакэа. Уи аартын мшапгызма 19 аены.

Ацэыргакэа аартра иалахэын асахьагыхцы ифызцаа, итынхацаа, уи иказара бзиа избо афар, аицкабыратэ абицгара.

Арфеиасы ихатэи пцэсаарафэи акыр амыкэмабаракэа шихига-хьоугы итыхьмтакэа ирылпхьаауеит агьхара, ицэажэоит хьызшэала, хэафхьа ицэыргоит апсуа инхамца, ипсабара, казара дула исахьаркны. Азалкэа фба тзыртэауаз итыхьмтакэа ирылчцауан: «Ацэылашамтаз», «Аныхэаф», ш. «Апсуа иашта», 2015 «Апсуаа рынхашьа». Автор итыхьмтакэа рфэи ихадоу атыпкэа азалхуп апсуа жэлэр ртоурых афэи иаамта еицэатэаны ирхэпэз амхацьырра аамта.

Амхацьырра атема иазкны Заур Мыкэба иапцтеит акымкэа-фамкэа атыхьмтакэа.

Ацэыргакэа аартуа, уи аицкабы Ельвира Арсалиа дазаатгылеит асахьагыхцы инысымца. Иара арфеиара инапы алаккуп 1975 шыкэса раахыс. Итыхьмтакэа цэыргакэдан Апсны антытгыи имацапгызмыц атэым тэылакэа ркны имацапхэагэоз Заур Мыкэба дахьалахэымыз. Иара ихырхартэ афыханцаа ауп, аха иахьагы аус адиулоит фышэала аграфика, иагыцааиуеит. Иара итыхьмтакэа ыкоуп Америка, Шьамтэыла, Германия, Тьркэтэыла, Швеция, Естэния рцэыргакэатэ галереиакэа рфэи. Амхацьырра атема акнытэ иалукааша инапкымтакэа иреиюуп «Ихэзгэакэоу хэдгьыл хшапгыртцауз», «Амхацьыр итахара», «Агэалашэара», арт зегыи, ацакы цаула эцэцэаху, ахэапшыи шэхэыцрак изаазырт-уа усумтакэоуп.

Ажэа рхэеит асахьагыхцаа, Апсны зэафсэстэыз акультура аусзуоу Сергей Цэыцьеби Апсны асахьагыхцаа Реидгыла анапхгэаы Витали Цэениеи. Урт иазгэартэит рфэиарафэ зегь рапхьа иширгыло ипсадгьыл, апсуа инхамца атема, ирфеиамта

ишаныпшыуа иара убас амхацьырра атема, «Заур Мыкэба афыханца азказэ ду, ирылукааша хсахьагыхцаа дыруазэкуп», – иазгэартэит дара. Ацэыргакэа атаафцаа итабуп хэа рахэо дыкэгылеит асахьагыхцы. «Хара хмилат аицкэырхара хэзхиазароуп зегь рыла, арфеиарагыи уака акырца ацанакуеит», – ихэеит иара.

Заур Мыкэба хаталатэи итыхьмтакэа ацэыргакэатэ зал афы иказэауеит мшапгызма 29 рзынза. Уи збарц этаху алшара рымоуп иатаарц. Ирылшоит иара убас ргэи иалнахыз атыхьмта аахэара.

Наира САБЕКИА

«Алашара» №2

Апхьафцаа ироуит Апсны ашэкэыфцаа Реидгыла иатэу алитература-сахьаркыратэ ауаажэлэрра-политикатэ журнал «Алашара» афбатэи аномер.

Атыжымта аатуеит Апсны жэлэр рпоет Алыкэса Гогэуа 91 ш. ихыцра ахэтыр азы икыпхьу Алыкэса Гогэуеи Анатоли Лагэлааи реицэажэара «Зыпсы таны иаанхаз сырхаштэом...» зыхьзу ала. Абафхатэра злаз ашэкэыфцы Даур Зантариа диижьтэи 70 ш. атра инамаданы ажурнал ианылеит иажэабжь «Азылан», иара убас Владимир Зантариа истатиа «Еицакра экэым Даур иажэа». Ашэкэыф Гьаргь Гэлиа ииубилеитэ рыцхэ (90ш.) ахэтыр азы икыпхьу иажэабжькэа: «Ашхатэылатэи алакэ», «Хэаптэи ачкэын дгырны амза ашка дышцаз».

Ацарауаф Станислав Лакоба иажэзар, 70 ш. ихыцит, арака икыпхьу иажэабжь «Асаат» (аицгэаф – А. Ажьыпхьа), насгы иажэеинраалакэа (еитеигеит В. Зантариа) рыхэтак.

Апэоеиза иатцанакуеит Анатоли Лагэлаа, Енвер Ажьыба ражэеинраалакэа. Апроза ажанр ала ианылеит Владимир Зантариа иажэабжь «Фамфак ахарданфы...». Ашэкэыфцы Никэала Хашыг изку ргэалашэаракэа анылеит: Анатоли Лагэлаа, Анзор Мыкэба, Валентин Кэабэания, Владимир Зантариа, Даур Нацкэеби, Дмитри Габелиа.

Апсны ашэкэыфцаа Реидгыла 90 шыкэса ахыцра инадхэаланы атыжымта иануп Виачеслав Бигэаа инеицыху истатиа «XX ашэышыкэса 50-тэи ашыкэскаа рынцэамтэи – 90-

тэи ашыкэскаа ралагамтэи рзы апсуа литературатэ процесс ачыдаракэеи ахырхартэкеи» алагарта. «Апоеит кэрахьымца...» ахьзуп Таиф Ацба игэалашэара иазку Елеонора Кэбониапхэа лстатиа.

Адраматургия аҕаша акны икыпхьу Геннади Аламиа еитеигэз Уилиам Шекспир ипиеса «Акрал лир».

Абызшэадыррей аетнографиеи ирытцанакуеит ацарауаа Ева Таниапхэаи, Шьазина Арнауапхэаи, Елисо Сангэлиапхэаи еиуеипшыи рстатиакэа. Аиааира 30 ш. ахыцра инадхэаланы «Апсадгьыл ахьчафцаа» арубрикала акыпхь абеит «Апсны зыхьчоз срылагылан» зыхьзу аинрал Вахтанг Цыгэеби Анатоли Лагэлааи реицэажэара, иара убас Саида Хапым Апсны Афырхатца Руслан Ладариа изылкыз астатиа «Уеибашьырц утахызар, ахахэгыи уршэыр калоит».

– хэа ихэеит иара. Иури Воробиев ацха айташьақыргыларэ ахэынцарра Ахада Ирезервтэ фонд ахарцэ ала ишымцапысуа азгэеитеит. Автомашынатэ цха ааха аиуит жьтаарамза, 2022 шыкэса рзы. Ацха ихэафсыз ашэышыкэса 90-тэи ашыкэскаа рзы идьргылеит.

Айташьақыргыларэ иалагеит

Очамчыра араион Пақэашь ақытан Аалзга азиас иху автомашынатэ цха айташьақыргыларэ мцапысуеит, – иаанацхауеит Апсныпресс. Ахэынцарратэ напакы «Апсныкэарахьчара» анцьныр хада Иури Воробиев дазаатгылеит ацха

айташьақыргыларэ шымцапысуа атэи. «Хара зоура 90 метра ркынза иназо ацха айташьақыргыларэ хэафуп. Хара амшкэа бзиахар, ацха айташьақыргыларэ иазку аусуракэа фымчыбжьа рыла рхыркэшара хгэи итоуп»,

АПСНЫМЕДИА

Ареспубликатэ хэынцарратэ усхэарта «Апсны медиа»

gazeta-apsny.info
apsnygazeta@mail.ru

ател: +7 (840) 226-15-75 / 226-59-73
атызтыгы: Апсны, Акэа ақ., Ажэанба имца, 9

Аредактор хада
инапынцэа назыгзо
Борис КАЦЬИА

Агазет адцала ифым астатиа ахэ аредакция иазшэазом

Агазет ахэ – 20 маат